

СТАНОВИЩЕ

ПО ПРОЦЕДУРАТА ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“

ПО ОБЛАСТ НА ВО 2. ХУМАНИТАРНИ НАУКИ, ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ

2.1. ФИЛОЛОГИЯ, НАУЧНА СПЕЦИАЛНОСТ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

(СЪВРЕМЕНЕН БЪЛГАРСКИ ЕЗИК - СИНТАКСИС)

Автор на дисертационния труд: **Десислава Йорданова Вилимовска**
Катедра по български език
Факултет по славянски филологии

Тема на дисертационния труд: **Словоред и информационна структура на изречението
(с оглед на адвербиалните модификатори, изразяващи
епистемична модалност)**

Автор на становището: **проф. д-р Йовка Великова Тишева**
Катедра по български език
Факултет по славянски филологии

Десислава Йорданова Вилимовска е завършила специалността „Българска филология“ във Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 2006 г. От 2007 г., след обучение в магистърската програма „Лингвистика“ в същия факултет тя е магистър по българска филология. Паралелно с това, в периода 2006 – 2012 г. Десислава Вилимовска се обучава в специалността „Славянска филология – чешки език и литература“ и през 2012 г. получава образователно-квалификационната степен „магистър по славистика и българистика“. Тя разширява знанията си в областта на славистиката чрез участие в курс за преводачи „Устен превод в социалната сфера при работата с чужденци“, организиран от езикова школа Old School, Прага, под патронажа на Министерството на труда и социалната политика на Чехия, през 2012 г. През същата година започва работа като специалист в отдел „Архив“ на Съвета за радио и телевизионно излъчване (Rada pro rozhlasové a televizní vysílání) в Прага, където работи и досега. Десислава Вилимовска работи и като преводач на свободна практика. През 2016 г. тя печели конкурса за млади преводачи за наградата „Сузане Рот“, организиран от Чешкия културен център.

През 2008 г. Десислава Вилимовска е зачислена на редовна докторантура по специалност 05.04.17. Български език(Синтаксис) към Катедрата по български език, ФСФ, СУ. Отчислена е с право на защита през 2012 г. По време на обучението си тя е положила с отлична оценка два докторантски минимума и е изпълнила успешно всички дейности, включени в учебния план за докторантурата. Участвала е и в екипите на три научни проекта, финансирани по НИД на СУ, чиято тематика е пряко свързана със синтаксиса на българския език. Подготвеният от Д. Вилимовска труд на тема „Словоред и информационна структура на изречението (с оглед на адвербиалните модификатори, изразяващи епистемична модалност)“ е обсъден в първичното звено, в което е проведена докторатурата, на 6.06.2017г.

Представеният за защита текст (с общобем 211 стр.) е структуриран според изискванията за оформяне на дисертационен труд. Той включва увод, седем глави, заключение, справка за приносите, библиография и списък с публикациите по темата на дисертацията. Списъкът с

проучените библиографски единици съдържа над 140 заглавия на български, руски, чешки и английски език и показва добрата осведоменост на докторантката по темата на дисертацията.

В увода на дисертацията Д. Вилимовска обосновава актуалността на избраната тема и мотивира необходимостта от самостоятелно изследване на групата на модалните наречия. В българската лингвистична наука са проучени морфологичните и синтактичните особености на наречията, модалността, словоредът и информационната структура на изречението, без обаче да се прави връзка между равнището на частите на речта, на изречението и на изказването. Тъй като въпросът за модификацията в рамките на изречението и по-специално за модалните модификатори все още не е цялостно и задълбочено проучен, трудът на Д. Вилимовска има безспорно приносен характер в тази област.

В групата на модалните модификатори се включват лексеми, които в граматиките обикновено се причисляват към наречията или частиците. В дисертацията анализите са ограничени само до 11 наречия, служещи за изразяване на епистемична модалност: *вероятно, вярно, възможно, действително, навярно, наистина, невероятно, невъзможно, невярно, несъмнено, сигурно*. Основната цел на анализите е разработването на достатъчно изчерпателен модел, основаващ се на съвременните теории за информационната структура на изречението, който да представя функционирането на адвербиалните модификатори на синтактично равнище. Научните задачи произтичат от тази цел и са реалистични и постижими. Централни сред тях са проследяване на синтактичните позиции, в които се срещат модалните модификатори, свързани с изразяването на епистемична модалност; класификация на модалните модификатори според позицията, обсега на действие и синтактичната им функция; възможността за взаимодействие между различните типове адюнкти; проследяване на прехода на модални модификатори в групата на прагматичните маркери в разговорната реч. Систематизираното представяне на изследователските задачи очертава ясно хода и определя методиката за провеждане на емпиричното изследване. Наблюденията са направени върху корпус от разнообразни в жанрово и стилистично отношение примери от Българския национален референтен корпус VulTreeBank, от произведения на художествената литература, от статии и форуми в интернет, както и от електронните бази данни за българската разговорна реч. Корпусът е събран чрез надеждна методика, обработен е с едни и същи методи и по този начин става обективна основа за анализи и обобщения.

Д. Вилимовска е избрала адекватен на изследователския обект метод, базиран на актуалните постижения на теорията за информационната структура на изречението. Той може да се определи като смесен емпирико-теоретичен метод, тъй като включва както наблюдение и сравнение на данните, така и анализ, синтез и обобщение с цел извеждане на общите характеристики на изследваните модификатори. Успешното прилагане на този метод също може да се причисли към приносите на дисертацията.

В първата глава на дисертацията е представен теоретичен обзор на изследванията в българското езикознание на морфологичните и синтактичните характеристики на наречията като група думи, на категорията модалност и на евиденциалността. В тази част от работата личат много добрата общотеоретична осведоменост на докторантката и уменията ѝ да борави критично с различни мнения, да обобщава и систематизира. Д. Вилимовска специално отбелязва периферното място на модалните наречия в класа на наречията, тъй като те не посочват обстоятелства, при които се извършва действието, означено с предиката, а отразяват отношението на говорещия към истинността на пропозицията, означена в изказването. Те имат

и по-широк обсег на действие в сравнение с останалите наречия, защото функционират най-често на равнището на изречението. Мотивирано и обосновано е заключението, че тези думи трябва да се разглеждат като модални и/или прагматични модификатори, а не като вметнати думи и изрази. Направеният преглед на мненията за същността на модалността става основа за извеждане на модела, по който се представят епистемичните модални наречия - по скалата [+ увереност] и [- увереност] на говорещия по отношение на истинността на означената в изказването пропозиция. Наречията *наистина*, *действително*, *несъмнено* изразяват висока степен на категоричност на говорещото лице по отношение на истинността на пропозицията. На другия полюс се намират лексеми като *невероятно* и *невъзможно*. Между [+ увереност] и [- увереност] се разполагат *вероятно*, *сигурно*, *навярно*, които според контекста представят различни степени на вероятност по отношение на истинността на пропозицията.

Теоретичните обзори продължават и във втора глава, в която са представени теориите, свързани с информационната структура и словоредата на изречението. В третата глава е разгледана употребата на модалните наречия във функцията на предикативи. Данните показват, че извън тази група остават *навярно*, *наистина*, *действително*. Според авторката конструкцията, в която участва модално наречие като предикатив, не е безлична поради възможността за запълване на подложната позиция. Аргументите, които поясняват такъв тип предикати, могат да се въвеждат или само с един тип връзка (комплементизатор) – само с *че*, само с *да*, само с *дали*, или с повече от една връзка - *сигурно (че/дали)*, *невероятно (че/да)*. В следващата глава анализите са продължени с представяне на синтактичните позиции, които модалните модификатори могат да заемат в рамките на глаголната фраза. Направен е изводът, че началната изреченска позиция обикновено се свързва с модификация на цялата пропозиция, когато в изречението е налице информационен фокус. В тези случаи интонационното отделяне на модалните наречия от останалата част от изречението е възможно, но не е задължително, за разлика от по-честото отделяне на наречията, заемащи финалната позиция в изречението.

Разглежданите модални наречия мога да имат и по-тесен обсег, като модифицират само отделни конституенти. В пета глава е разгледана модификацията в рамките на именната група. Д. Вилимовска прави заключението, че употребата на модалните наречия в именни фрази е много по-ограничена в сравнение с употребата им като модификатори на изреченско равнище или като модификатори на елемент от глаголната група. Когато те модифицират прилагателни, изразяващи атрибутивен признак, модалните наречия включват в обсега си само прилагателното име и не изразяват модални отношения, а функционират като интензификатори на признака, изразен от прилагателното.

Специално бих искала да открия анализите, направени в шеста глава на дисертацията, тъй като чрез тях за пръв път в българското езикознание се прави опит за проверка на валидността на теорията на Г. Чинкуе за йерархия в подреждането на адвербиалните модификатори. Д. Вилимовска се спира както на линейната последователност на някои адюнкти в рамките на изречението, така и на взаимодействието между различните модални модификатори. Много интересно е заключението, че йерархията на наречията, предложена от Чинкуе, е валидна за български частично. Тя е валидна за т.нар. „по-високи“ наречия. При „по-ниските“ наречия обаче в българския език се наблюдава по-свободна дистрибуция в сравнение с наречията в италиански и френски. Според авторката дистрибуцията на наречията в българския език може да бъде по-добре обяснена, ако се приеме, че реализацията на дадено

наречие в синтактичната структура на изречението зависи преди всичко от неговата семантика и от функциите му на модификаторна равнището на изречението. В тази връзка бих искала да попитам авторката дали в контекста на наблюденията, които тя е направила, би предложила „ревизия“ на традиционната класификация на обстоятелствените пояснения в изречението.

В последната анализационна част от дисертацията Д. Вилимовска излиза извън книжовните, в една или друга степен обработени текстове и проверява своите изводи за словореда и функциите на модалните наречия в разговорната реч. Наблюденията ѝ показват, че тези модификатори „предпочитат“ началото на изречението- позиция, която е най-силно натоварена с прагматична информация, или контактната позиция с предиката. Приносни са изводите на авторката за разширяване на функциите на модалните наречия в разговорната реч които ги доближават до прагматичните частици. Твърдението, че при известни условия модалните наречия имат и прагматични функции, които доминират над модалните, може да стане основа за бъдещи проучвания, които да повлияят както върху традиционното деление на класове думи/части на речта, така и да разширят знанията за системата на прагматичните маркери в българския език.

Посочените пет теоретико-приложни приноса произтичат от направеното проучване и са лично дело на авторката на дисертацията. Те са точно систематизирани в края на текста.

Авторефератът на дисертацията точно и пълно отразява съдържанието на разработката, като дава обективна информация за направените проучвания на теоретични източници, работата върху емпиричния материал, изводите и заключенията.

В хода на докторантурата Д. Вилимовска е представила резултати от наблюденията си на четири научни форума у нас, два от които са международни. Публикувала е 4 статии по темата на дисертацията. Броят на публикациите и на участията в научни прояви с цел апробиране пред академичната общност на първоначалните резултати от проучването отговаря на изискванията във връзка с настоящата процедура. Препоръчвам на Д. Вилимовска да представисвоите изводи и в национални и международни издания, тъй като работата ѝ има съществен принос в областта на граматиката и прагматиката на съвременния български език.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Разработката на Десислава Вилимовска на тема „Словоред и информационна структура на изречението (с оглед на адвербиалните модификатори, изразяващи епистемична модалност)“ отговаря на всички формални и съдържателни изисквания за дисертационен труд. Това ми дава основание да предложа на Десислава Йорданова Вилимовска да се даде образователната и научна степен „доктор“ внаучната специалност Български език(Съвременен български език).

21.08.2017 г. Автор на становището:

проф. д-р Йовка Тишева